

2016 januári mérnök évfordulók, emlénapok

1. – 140 éves az egységes tízes felosztású mértékrendszerünk

1876-II. sz. törvény előírta a méter/kilogramm rendszer, az egységes tízes felosztású mértékrendszer használatát hazánkban. Eszerint a kizárólagos mértékrendszer a nemzetközi egyezményben megállapított méter-hosszúság, és az ebből levezethető súly- és térfogategység (kilogramm, liter).

1. – 110 éve született Bainville József mérnök

Palermo városában született Bainville József (1806-1896) olasz származású mérnök, építőművész és építőmester, Szeged városának sokoldalú tevékenységet (1851-1861) végző főmérnöke, aki a város területén lévő mocsaras részek kiszáritásával és feltöltésével párhuzamosan, és azzal összefüggésben előtérbe helyezte a várost körülvevő csatornahálózat létesítését is. A mocsaras területek ügyében már 1852-ben jelentést nyújtott be a település választmányhoz, s ugyanakkor tervet készített a 6000 ölnyi hosszú, öt ölnyi mélységű, 525 ölnyi átlagos szélességű csatornahálózat megépítésére is. A Tisza és a Maros átvágására 1853-ban készített jelentése és térképe is szorosan ebbe a feladatkörbe kapcsolódik, noha ezzel elsősorban árvédelmi célokat kívánt megvalósítani.

1. – 40 éve alapították a Paksi Atomerőmű Vállalatot

A Magyar Villamos Művek Tröszt (MVMT) keretében 1976. január 1.-én megkezdte működését a Paksi Atomerőmű Vállalat (PAV), amelynek 1992. január 1-től Paksi Atomerőmű Részvénytársaság (PA Rt.), jelenleg pedig MVM Paksi Atomerőmű Zártkörűen Működő Részvénytársaság (MVM PA Zrt.) a neve.

1. – 40 éve alapították a Wolf-díjat

Ricardo Wolf (eredeti nevén: Richard Wolf) német kémikus alapította a róla elnevezett díjat, amelyet a matematika, a kémia, a mezőgazdaság, az orvostudomány, a fizika terén kiemelkedő alkotóknak adományoznak. Művészeti Wolf-díjat 1981. óta az építészet, a zene, a festészet, a szobrászat jeles képviselői kaphatják. E díj, a világ kitüntetései sorában csaknem egyenrangú a Nobel-díjjal.

2. – 130 éve született Wolf Emil mérnök

Budapesten született Wolf Emil (1886-1947) vegyész mérnök, az önálló magyar gyógyszeripar egyik megteremtője. Kereszty György vegyész mérnökkel közösen alapította 1910-ben az "Alka" Vegyészeti Gyárat, 1912 januárjával cégét banktőke segítségével részvénytársasággá alakította, s ez 1913-ban Chinoin Gyógyszer és Vegyészeti Termékek Gyára néven működött tovább. Richter Gedeonnal közösen teremtették meg az önálló magyar gyógyszeripart. Kezdeményezője volt a 20. század elején a szintetikus gyógyszerek gyártásának, melyek akkoriban idehaza még nem léteztek.

3. – 140 éves a Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút

1876-ban e napon megnyitották és átadták a forgalomnak, a Győr, Sopron és az ausztriai Ebenfurt között közlekedő Vasutat (GYSEV). A Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút Zrt. Magyarországon és Ausztriában működő, 434,7 kilométeres pályahálózatot fenntartó és üzemeltető integrált vasúttársaság. Magyar székhelye Sopronban, osztrák székhelye Vulkapordányban található.

3. – 110 éve született Hoff Miklós János mérnök

Magyaróváron született Hoff Miklós (Nicholas) János (1906-1997) fizikus, gépészmérnök, repülőgép-tervező, egyetemi tanár, akadémikus. Több oklevelet szerzett, így: építőmérnöki (budapesti Műegyetem), gépészmérnöki (Zürichi Szövetségi Műegyetem), időközben a budapesti Weiss Manfréd Műveknél repülőgép-tervezéssel foglalkozott, repülőgép-mérnöki (aeronautika) szakmában. Miután 1939-ben kivándorolt az USA-ba, tanulmányait a Stanford Egyetemen folytatta (itt doktorált is), ezután a Brooklyn Műegyetemen lett professzor. A standfordi egyetemen megszervezte az aeronautikai tanszékét és intézetet, melyet 1957 és 1971 között vezetett is. Itt dolgozott, mint az aeronautika és az asztronautika professzora. Tudományos és fejlesztői kutatásai (repülő és űrjárművek mechanikai szilárdsága) elismeréseként, több tudományos intézmény tagjául választotta.

4. – 180 éve született Chyzer Kornél akadémikus

Budapesten született Chyzer Kornél (1836-1909) természettudós, akadémikus, a balneológiai irodalomunk egyik megteremtője, aki elévülhetetlen érdemeket szerzett a gyógyvizeink felhasználásában, a fürdő- és a kórházügy fejlesztésében. Az ország ásványvízlelőhelyeit és fürdőit bemutató térképe nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő alkotás volt.

7. – 125 éve született Horváth József mérnök

Budapesten született Horváth József (1891-1976) gépészmérnök, aki a II. világháború után a lerombolt közművek újjáépítését irányította. Tervező, kivitelező, és kiemelkedő szervező munkájával mindenkor a jobb vízellátást és csatornázást szolgálta. Érdemeket szerzett a Balaton vidékének közművesítésében is.

12. – 200 éve született Arenstein József matematikus

Pesten született Arenstein József (1816-1892) matematikus, reformkori oktató, tanár a műszaki tudományokból. Egyetemi tanulmányait Pesten, majd a bécsi tudományegyetemen és műegyetemen végezte. 1846 júniusától a József Ipartanoda mennyiségtan és erőműtan tanszékének tanára volt. Ugyanebben az évben *Mik a képzetes mennyiségek és mi azoknak mértani értelme?* című pályaművét az MTA első jutalommal tüntette ki. 1850-es évek elejétől 1865-ig bécsi főreál-iskolai tanár volt. Irodalmi működése a matematika, mechanika, meteorológia, hidrológia és mezőgazdaságtan területére terjedt ki.

16. – 130 éve született Gróh Gyula kémikus

Esztergomban született Gróh Gyula (1886-1952) kémikus, akadémikus, egyetemi tanár. Kutató munkássága során - amelynek letéteményese száznál is több tudományos dolgozat - három fő témakörrel: a radioaktivitással, a reakció-kinetikai vizsgálatokkal, és a fehérjék kémiai szerkezetével foglalkozott. Hevesy Györggyel együtt a világon elsőként alkalmazták a radioaktív indikáció módszerét az ólom öndiffúziójának vizsgálatára.

20. – 120 éves a feltalálóról elnevezett röntgensugár

1896-ban e napon Párizsban a Francia Tudományos Akadémián Henri Poincaré ismertette a Wilhelm Conrad Röntgen által 1895-ben felfedezett, X-sugaraknak elnevezett sugárzást, amely áthatol a legtöbb szilárd anyagon. Itt nevezték el a sugarakat Röntgenről, aki 1901-ben az első fizikai Nobel-díjat kapta.

21. – 110 éve született Bolberitz Károly mérnök

Budapesten született Bolberitz Károly (1906-1978) egészségügyi és vegyészmérnök, közgazdász, a vízhigéniá szaktekintélye. Először az Országos Közegészségügyi Intézet munkatársa volt, majd 1935-1938 között az Iparügyi Minisztérium, ezt követően a svájci Wander Gyógyszergyár magyarországi főmérnöke, vezérigazgatója volt. 1948-tól nyugdíjazásáig az Országos Közegészségügyi Intézetben folytatott kutatómunkát a vízegészségügy, az ipari üzemek vízgazdálkodása, a vízkezelési technológiák kidolgozása és a szennyvíztisztítás területén. Jelentős szerepe volt számos szabvány és egészségügyi rendelet megalkotásában, több egyetemi jegyzet szerkesztésében, megírásában..

22. – Magyar kultúra napja, a Himnuszunk születésnapja

1823-ban e napon készült Kölcsey Ferenc költő alkotása a “Hymnus, a Magyar nép zivataros századaiból”, amely a nemzet Himnusza lett. E vers születésnapja lett a magyar kultúra napja. A kultúra három alappillére: a tudomány, az etika és a művészet.

26. – 90 éves az első televízió készülék

1926-ban e napon Londonban, a skót John L. Baird bemutatta az első mozgó képeket megjelenítő TV-t. Baird a továbbításra és a jel fogadására Nipkow lemezeit használta, ami később elavult lett. 1926. március 20-án, Tihanyi Kálmán magyar mérnök a szabadalmi kérelmében részletesen leírta, a töltéstárolás elvét megvalósító televíziós rendszert, így pár év múlva megszületett a XX. század legnagyobb találmányaként tartott TV kivirágzását lehetővé tevő eszköz, a kamerák lelke, az ikonoszkóp.

29. – 270 éve született Gegő József Adolf matematikus

Maróton született Gegő József Adolf (1746-1812) matematikus, oktató és tankönyvíró, csillagászati kutató. Számos neves korabeli iskolában oktatott. 1778–1809 között a kolozsvári római katolikus Líceum csillagvizsgálójának vezetőjeként tevékenykedett. Az 1798-as tűzvész után fontos érdemei voltak az intézmény újraszervezésében. Jelentős tankönyveket írt, részletesen foglalkozott a gyakorlati geometria oktatásával, a felmérés (telekfelvétel, térképszerkesztés) és az időmérés kérdéseivel. Hallgatóival szférikus mérési gyakorlatokat végeztetett, lakásán is meridián távcsövet szerelt fel.

Felhasznált irodalom:

- Évfordulóink a műszaki és természettudományokban 1994. és 1999. – MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága
- História – Tudósnaptár - Természettudósokhoz kapcsolódó évfordulók - <http://tudosnaptar.kfki.hu/historia/>
- Mérnökök évfordulói 2015-ben – Magyar Mérnöki Kamara (www.mmk.hu) Történeti Bizottsága
- Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig – 1997. – BETTER – MTESZ – OMIKK
- Magyar Életrajzi Lexikon – 1967. – Akadémiai Kiadó
- Egyéb életrajzi források

Készítette: Sipos László